

Література

1. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Г. Кремень // Педагогічна і психологічна наука в Україні. Теорія та історія педагогіки. — К. : Педагогічна думка, 2007. — С. 11
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Почат. освіта. — 2011. — № 18. — 43 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти / Олександра Яківна Савченко. — К. : Грамота, 2012. — 504 с.
4. Пехота О. М. Індивідуальність вчителя. Теорія і практика / Олена Миколаївна Пехота. — Миколаїв : Іліон, 2010. — 184 с.
5. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання. Дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України / Отич Олена Миколаївна. — Київ, 2009. — 456 с.
6. Коваленко Н. В. Формування самоосвітньої компетентності учнів основної школи сільської місцевості: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Н. В. Коваленко. — К., 2009. — 20 с.

ПРАСОЛ Н. А.

ГОТОВНОСТЬ К САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ УРОВНЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Статья посвящена вопросу индивидуализации профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в условиях кредитно-трансферной системы. Готовность к самообразованию рассматривается как показатель уровня этой подготовки в условиях современного высшего учебного заведения.

Ключевые слова: индивидуализация профессиональной подготовки, кредитно-трансферная система, готовность к самообразовательной деятельности, будущие учителя начальных классов.

PRASOL N. O.

SELF EDUCATION READINESS AS A PROFESSIONAL QUALIFICATION INDEX OF UPCOMING ELEMENTARY SCHOOL TEACHER

The article deals with the problem of the formation of self education readiness of upcoming elementary school teachers. The concept "self education readiness" is analyzed in scientific research results of native scientists and the complex personality trait as the state of the subject of technical training is defined.

Practice proves the need for individualization of technical training in a credit-transfer system where as it is necessary to ensure the conditions for the preparation of upcoming elementary school teachers for self education as an indicator of quality. This is currently important in the implementation of ECTS, when much of the material submitted for independent study.

The article defines the components of self education readiness and describes its levels from elementary to high.

The realized analysis of components of readiness assures that self education of upcoming teacher increases significantly his professional level, art of teaching and promotes a particular ability in the labor market.

Key words: individualization of technical training, a credit transfer system, self education readiness, upcoming elementary school teachers.

Подано до редакції 16.12.13

УДК 378.14+373.31

КАЗАНЖИ І. В.

м. Миколаїв, Україна

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ

У статті уточнено базові поняття гуманізації процесу підготовки майбутніх учителів до виховної роботи. Окреслено фундаментальні підходи до підвищення ефективності підготовки вчителів початкової школи до гуманізації педагогічного процесу, подано аналіз нових тенденцій розвитку теорії і практики виховання.

Ключові слова: гуманізація, виховний простір початкової школи, гуманізація педагогічної підготовки, гуманно-творча особистість майбутнього вчителя.

Постановка проблеми. В умовах перетворення, демократизації і гуманізації життя, суспільство потребує громадян освічених, активно мислячих і творчих. У зв'язку з цим роль педагога набуває особливого значення. Потрібна критична переоцінка традиційних шляхів, систем і методик професійної підготовки вчителя та

впровадження в освітянську практику гуманістично зорієнтованих парадигм, спрямованих на цілісний розвиток особистості, її світогляду, активізацію творчих можливостей та культурного потенціалу кожного студента. Зростають вимоги до якості підготовки фахівців, формування в них специфічних рис особистості для

досягнення високого рівня навчально-виховної діяльності.

Актуальною проблемою сучасної вищої школи є переорієнтація основних позицій професійної підготовки на те, щоб студент був у центрі навчально-педагогічного процесу, побудованого за індивідуальними потребами, мотивами, інтересами, прагненнями до вияву свого „Я”. Основне завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб навчити студента бачити альтернативу вибору, планувати дії у навчанні, враховуючи власну особистість, оволодівати процесом творчого пошуку, формувати гуманну сутність майбутнього освітянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема особистісної готовності майбутніх педагогів має широке висвітлення в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях (О. Абдуліна, Л. Ахмедзянова, І. Бех, І. Богданова, Г. Гаєвський, А. Ганюшкін, Л. Гусєва, М. Дьяченко, І. Зязюн, М.Каган, Г. Кіт, Н. Кічук, Н. Кузьміна, О.Мудрик, В. Шинкарук, Н.Фролова та інші).

Проблемам сутності гуманізації та її реалізації в освітньому процесі присвячено науові праці багатьох педагогів: Ш. Амонашвілі, Є. Барбіної, В. Білоусової, А. Бойко, О. Вишневського, С. Гончаренка, М. Євтуха, А. Кияновського, М. Красовицького, Ю. Мальваного, В. Пікельної, О. Савченко, В. Семиченко, О. Сухомлинської, Л. Хомич та ін.

Формулювання цілей статті. В означеній статті поставлено за мету проаналізувати сучасний стан підготовки майбутніх фахівців початкової школи до виховної роботи, розкрити сучасні тенденції формування готовності студентів до виховання молодших школярів, визначити місце гуманізації в особистісній підготовці майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна наука сьогодні набуває нових пріоритетів, більш глибоко розглядає і визначає мету та ідеали виховного процесу. Увагу педагогів зосереджено на тому, щоб розглянути в людині ті якості, які зроблять її сильною творчою особистістю, здібною впевнено відчувати себе в умовах сучасного життя.

Сучасне виховання не торкається основної таємниці в людині, проходить повз найсуттєвіше в житті. Адже виконанням ніяких формальних правил неможливо замінити живої участі у дитячому житті. Виховання не просто повинно допомогти дитині увійти в життя, але, по можливості, в краще життя. Сучасні вихователі, батьки, вчителі звикли до роздумів про дітей, а не

до того, щоб реально працювати над душею дитини. Необхідно ще щось, чого так не вистачає сьогодні. Це „щось” і є загальні для всіх тепло і сердечність, відчуття гармонії світу, засвоєні з дитячих років.

На думку А. Акімова, сучасне покоління приходить в наш світ з надією, що його приймуть нові вчителі, діти Світла потребують вчителів Світла. Прийшов час скласти іспит на людяність для всіх і для кожного. Як зазначає П. Капіца, „щоб людство розвивалося шляхом гуманізму, культури і соціального прогресу, всі ми, вчені і люди інтелектуальної праці, повинні брати активну участь в розробці питань, пов'язаних із здоров'ям і прогресивним вихованням майбутнього покоління” [2, с.154].

Питання підготовки гуманно-творчої особистості майбутнього вчителя початкової школи посіло настільки значну актуальність, що вже сьогодні у вищій школі слід переосмислити зміст педагогічних дисциплін. Не відмовляючись від традиційного вивчення законів і принципів, форм і методів, слід дати студентам уявлення про нові напрямки у філософії освіти та виховання. Необхідно показати становлення вільнодумства у педагогіці, обґрунтувати права дитини на свободу освіти, дати короткі характеристики різних течій у науці та педагогічній діяльності, що орієнтовані на дитину: „нове виховання”, „прогресивна освіта”, „особистісно орієнтоване виховання”, „продуктивне навчання”, „гуманна педагогіка”. Н. Крилова та К. Олександрова запропонували новий термін „педагогіка розуміння”, що може об'єднати такі різні і об'єднані єдиною ідеєю течії і напрямки в педагогіці – всі вчителі та вихователі розуміли дитину і тому були успішними в своїй педагогічній творчості [3].

Представники педагогіки розуміння ставлять вище за все пріоритети саморозвитку дитини, намагаються розкрити особливості та умови розуміння внутрішнього зростання і поведінки дитини і смислу взаємодії з нею педагога. Дуже важливо навчити майбутніх педагогів осмислювати та критично сприймати всі нові теорії та „відкриття”, поступово формувати свою авторську позицію в педагогіці; зрозуміти внутрішнє протиріччя освіти та виховання і необхідність для кожного педагога в своїй діяльності поступово долати їх.

Нове бачення змісту виховного процесу запропонувала Н. Щуркова, підкреслюючи, що нове виховання набуло суттєво нових рис, а саме:

- в центрі системи виховання стоїть Людина, як найвища цінність життя;

- процес формування особистості відбувається в контексті загальнолюдської культури, і зміст культури визначає зміст виховання;
- свобода вибору особистості складає основу методичного вирішення виховних проблем;
- межі виховання розширюються і включають в свій зміст навчання та освіти як засоби виховання;
- організація роботи педагога з дітьми спирається на фундамент професіоналізму, а зміст професійної підготовки педагога до такої роботи розглядається.

Тому не випадково питання сучасної теорії виховання поєднуються в одне ціле „зміст виховання”. Виховання – це цілеспрямоване формування ставлення до системи найвищих цінностей гідного життя гідної людини і формування у дитини здібності вибудовувати індивідуальний варіант особистого життя в межах гідного життя. При такому розумінні і такій організації справи гуманістичний характер виховання стає природною суттєвою рисою виховання, яке, орієнтуючись на визнання людини найвищою цінністю життя, і не може бути іншим.

Так, Гессен С. зауважує, що вища школа має вчити студента мислити, а студенти відповідно опановувати методи наукового дослідження. Вища школа має бути осередком наукового дослідження, а її викладач – активним дослідником, самостійним ученим, який своєю науковою діяльністю розширює пізнавальну галузь, студент має стати учасником дослідницької роботи викладача як початківець-дослідник, аудиторія – місцем, де відкривають наукові істини [1].

Особливої уваги в підготовці педагога для роботи у швидкозмінному світі потребує розвиток його творчих якостей, формування готовності до гуманної педагогічної творчості [4].

Звернення до означеної теми обумовлено тим, що ціннісні орієнтації особистості студента об'єктивно актуалізуються в пошуковій діяльності у навчальному процесі і їх спрямованість значною мірою визначає активно-творчу діяльну позицію майбутнього вчителя початкової школи.

У дослідженні зроблено спробу виявити педагогічні умови, що сприяли формуванню педагогічної креативності як діяльнісного фактору професійного розвитку студентів в умовах вищого навчального закладу. Позитивні ціннісні орієнтації студентів можна розвивати, формуючи інтелектуальну, соціальну і професійну креативність, в межах якої домінує педагогічна креативність. Педагогіка творчості – наука про створення інноваційних теорій, систем, технологій навчально-виховного процесу. Важливою рисою педагогіки творчості є людяність і гуманізм,

спрямовані на реалізацію і самореалізацію „Я-концепції” педагога і вихованця. Педагогічну креативність ми розглядаємо як системну творчість в гуманній педагогічній діяльності [5].

У процесі теоретичного дослідження, узагальнення практичного досвіду з підготовки студентів до здійснення виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах особлива увага була спрямована на виявлення вихідних положень, визначальних принципів, які відбивають сутність, мету та завдання означеної експериментальної роботи та визначають її зміст, форми і методи на кожному етапі навчання студентів. При цьому ми спиралися на загальні принципи, що утворюють наукові засади здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі. Такий комплекс принципів склали:

- принцип гуманізації навчально-виховного процесу (пропагування ідей людяності і добра, гуманні стосунки між викладачами і студентами);
- принцип демократизації (варіативність змісту навчально-виховного процесу, розвиток педагогічних засад співробітництва між викладачами і студентами);
- принцип взаємозв'язку між усіма видами професійно-теоретичної і практичної підготовки;
- принцип оптимізації навчально-виховного процесу (створення максимально навчального середовища у вищому закладі освіти, прагнення студентів до опанування різними способами творчої діяльності, необхідними для набуття вищого рівня розвитку відповідних знань, умінь та навичок);
- принцип індивідуалізації (урахування індивідуальних особливостей кожного студента, стимулювання здібностей);
- принцип поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самостійністю майбутніх учителів початкових класів.

На шляху реалізації фахової підготовки студентів до здійснення виховної роботи в школі I ступеня великого значення набуває усвідомлення студентами власної відповідальності за процес ефективної виховної діяльності молодших школярів, прищеплення позитивно-активного ставлення до означеної сфери діяльності. Цьому, насамперед, сприятиме формування у майбутніх вчителів системи психолого-педагогічних методичних і практичних умінь роботи в означеному напрямку, яке може бути можливим за таких умов:

- зв'язок занять із самостійною творчою роботою студентів;
- співвідношення методичних, теоретичних і прикладних питань з проблеми організації виховної роботи з молодшими школярами;

- зворотній зв'язок теоретичного і практичного матеріалу;
- поєднання навчальних занять у вищому навчальному закладі з педагогічною практикою в школі I ступеня;
- опора на теорію при розв'язанні завдань педагогічної практики.

Реалізації означених умов сприяли, на нашу думку, індивідуально-творчі завдання, які застосовувалися впродовж вивчення майже всіх дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Суттєве місце в системі підготовки студентів до навчально-виховної роботи посідало розв'язання дослідницьких завдань. На мотиваційно-когнітивному етапі дослідницькі завдання полягали здебільшого в теоретично-пошуковій діяльності. Так, майбутнім фахівцям пропонувалося вивчити періодичні видання за останні 3-5 років, дібрати матеріали щодо організації навчально-виховної роботи в початковій школі, проаналізувати різні підходи до планування та здійснення означеної діяльності з молодшими школярами, запропонувати свої думки відносно означеної проблеми. На семінарському занятті студенти доповідали про проведену дослідницьку роботу, доходили відповідних висновків про сучасні тенденції у справі організації навчально-виховного процесу в школі I ступеня.

На практичних заняттях майбутні вчителі активно включалися у розв'язання й аналіз ситуаційних психолого-педагогічних завдань.

Нами зазначено, що така форма роботи зі студентами допомагала майбутнім учителям використати теоретичні знання, отримані із наукових джерел, у ситуаціях, наближених до майбутньої практичної діяльності, сприяла вдосконаленню вміння планувати педагогічно доцільні дії, передбачати їх результати; дозволяла виробити в них уміння враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей у навчально-виховному процесі, встановлювати емпатійний контакт з молодшими школярами.

Важливим етапом на шляху досягнення професійно-виховної компетентності ми вважали вивчення майбутніми фахівцями передового досвіду кращих учителів міста і області.

Студенти вивчали періодичні видання, відвідували науково-методичний центр з метою накопичення кращих зразків конспектів та сценаріїв виховних заходів, занять, створювали індивідуальні „методичні скарбнички” за матеріалами передового педагогічного досвіду.

Цілеспрямована, педагогічно керована діяльність з вивчення та накопичення передового досвіду кращих вчителів слугує необхідним щаблем на шляху студентів до самостійної твор-

чої роботи. Гуманно-творчий потенціал студентів формується найбільш ефективно при систематичному зануренні у спілкування, у процесі самостійної художньої творчості. Духовно нерозвинений індивідуум сильно програє як сила творча, для нього характерний формально-догматичний тип інтелекту, що свідчить про недостатній розвиток уяви, творчих здібностей, творчого сприймання дійсності. Творчий процес – важливий засіб самопізнання, тому що все, що створено людиною, наділено конкретною людською суб'єктивністю. Продукт творчості знаходиться у прямій залежності від багатства культури, а також ступеня і якості його вираження. Без цього не може бути творчості. Тому для того, щоб формувати творчу особистість, духовно окрилену особистість майбутнього вчителя треба намагатись дати їй можливість вільно виражати свою творчу індивідуальність.

Складові гуманізації можна розглядати як психологічні орієнтири у процесі навчально-виховного процесу інституту педагогічної освіти. Їх цілеспрямоване формування є одним із завдань гуманного розвитку особистості. Шляхи підготовки майбутніх учителів початкових класів до гуманізації виховного простору початкової школи дуже різноманітні. Викладачами педагогіки віддається перевага тим, за допомогою яких в основному відбувається формування моральних та естетичних поглядів і переконань студентів, гармонійної картини світу, гуманного ставлення до дійсності:

- створення гуманно-моральних ситуацій, що вимагають особистої оцінки (обговорення одержаних вражень в обстановці довірливої бесіди, вільного вираження особистих оцінок);
- накопичення морально-етичного досвіду (духовно-культурний досвід складається в процесі вивчення всіх навчальних дисциплін в інституті педагогічної освіти; світоглядне значення має засвоєння таких понять, як “прекрасне”, “високоморальне”, “високопорядне”, “благородне”, “духовне” тощо);
- введення естетичних елементів в організацію навчально-виховного процесу (оздоблення студентських аудиторій, організація виставок творчих робіт студентів);
- виховання моральних почуттів (в почуттях людини віддзеркалюється розвиток людини, і чим вища її моральна вихованість, тим вищий ступінь сформованості духовно-моральних почуттів).

Висновки. Отже, в ході нашого дослідження проаналізовано нові тенденції розвитку педагогічної науки, теорії виховання, змінених соціальних умов, в яких зростає нове покоління. Було визначено шляхи формування творчої осо-

бистоті майбутнього вчителя школи I ступеня, окреслено складові гуманізації педагогічного процесу, визначено педагогічні умови формування творчого потенціалу гуманної особистості.

Література

1. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение прикладную философию / С. И. Гессен. — М. : Школа-Пресс, 1955. — 448 с.
2. Капица П. Л. Некоторые принципы творческого воспитания и образования современной молодежи / П. Л. Капица // Эксперимент, теория, практика. — М. : Наука, 1974. — С. 154.

3. Крылова Н. Б. Очерки понимающей педагогики / Н. Б. Крылова, Е. А. Александрова. — М. : Народное образование, 2003. — 448 с.
4. Сисоєва С.О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. — 2005. — № 4 (49). — С. 60—66.
5. Щербакова Е.Е. Формирование педагогической креативности как фактора профессионального развития студентов / Е. Е. Щербакова // Мир психологии. — 2006. — № 2. — С. 28—36.

КАЗАНЖИ И. В.

ГУМАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ

В статье уточнены базовые понятия гуманизации процесса подготовки будущих учителей к воспитательной работе. Очерчены фундаментальные подходы к повышению эффективности подготовки учителей начальных классов к гуманизации педагогического процесса, подан анализ новых тенденций развития теории и практики воспитания.

Ключевые слова: гуманизация, воспитательная среда начальной школы, гуманизация педагогической подготовки, гуманно-творческая личность будущего учителя.

KAZANZHUY I. V.

THE HUMANIZATION PROCESS OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' TRAINING FOR THE EDUCATIONAL WORK

Basic concepts of humanization process of future teachers' professional training are specified in the article. Specificity of educational space's humanization in the first level of education is determined. Modern approaches to the increase of effectiveness of elementary school teachers' training to the humanization of educational process are separated. The experience of educational institution's teachers' work in the future teachers' preparation to the educational space's humanization of the elementary school is described.

In higher educational institution occurs the process of involving young people in universal moral and aesthetic values, such as goodness, beauty, truth, love, harmony, spirituality. Humanistic direction in solving global problems of higher education involves primarily upbringing of humanistic type of student, oriented to creative transformation of social reality and self-development. The most important criterion for the humanization of higher education is not only acquired knowledge and skills but understanding and acceptance of humanistic ideals, aspiration to constant improvement.

Humanistic orientation of the educational process at the Institute of Pedagogical Education is associated with the formation of the creative activity of the future primary school teacher, abilities for conscious activity under the laws of goodness and beauty. Teacher's spiritual culture reflects his ability to competent, free and full of perception and analysis of the various phenomena of reality, the ability to assess and classify it adequately and what is the most important - to build pedagogical activities according to socially relevant norms of humanity and beauty.

The sense of education is to solve humanitarian problems. Education should bring personality to the language of human culture, should help to understand reality as "the human world" as human interaction. Solving the humanitarian tasks of education brings a person to realization their uniqueness. Education is the formation of the individual as a creator of his own life and his destiny. It prepares a person to subjective activity. Personality's humanistic education involves formation of the ability to self-development, cultivation of the impulse to self-improvement.

Key words: humanization, elementary school's educational space, humanization of educational training, humane creative personality of a future teacher.

Подано до редакції 5.12.13